

פרפראות

פאר

פרשת מסעי תשפ"ב

ביאור בכתוב

אם לא אעלה

את ירושלים על

ראש שמחתי

פרפראות

פאר

ביאור בכתוב אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי

אות א

כ, ורחובות העיר ימלאו ילדים
וילדות משחקים ברחובותיה דאין יצה"ר
שולט בהן אז,
כא, ע"ד התשובה של רבי סעדיה גאון יש
לבאר הכתוב נכתם עונך לפני
**א, אם לא אעלה את ירושלם על
ראש שמחתי ביאור בכתוב**

כתיב (תהלים פרק קלז פסוק א) "על נהרות
בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון:
אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני: תדבק
לשוני לחכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה
את ירושלם על ראש שמחתי: **שמחתי**,"

יש להבין, כשאמר דוד אם לא אזכרכי,
כלומר, שצריך לזכור את ירושלם **בכל דבר**,
ולמה מזכיר דוקא, אם לא אעלה את
ירושלם על ראש **שמחתי**,

יש לבאר, **דאיתא בגמרא**, (מכות דף י עמוד א)
מאי דכתיב, (תהלים קכ"ב א) שיר המעלות
לדוד **שמחתי באומרים לי בית ה' נלך**,
אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבשיע
שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות
זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה
ונעלה לרגל, **ושמחתי**, אמר לו הקדוש ברוך
הוא: כי טוב יום בחצריך מאלף, טוב לי יום
אחד שאתה עוסק בתורה לפני, מאלף עולות
שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי
המזבח.

יש לעיין מה היתה שמחתו של דוד כששמע
אומרים **מתי ימות זקן זה**, גם **יש לעיין**, מה

מפתח ענינים פרשת מסעי תשפ"ב

א, ביאור בכתוב אם לא אעלה את ירושלם
על ראש שמחתי
ב, ביאור ע"ד לא דוד ראוי לאותו מעשה
ג, רמז בכתוב פתחו שערים ויבא גוי צדיק
ד, ביאור המהרש"א במה שאמר דהע"ה
עשה עמי אות לטובה
ה, ההרתעה על אומות העולם הוא כי שם
ה' נקרא עליך ויראו ממך
ו, מעשה נורא המובא בירושלמי בחשיבות
הנחת של יד לפני של ראש
ז, ביאור הכתוב הפכת מספדי למחול לי
בדרך צחות
ח, החושים הינם כלים ביד היצה"ר
להכשיל בהם בני אדם
ט, רמז למה שהראהו הקדוש ברוך הוא
למשה דקדוקי תורה וכו'
י, דרך מוסר שאין ללמד לבנו ותלמידו
יא, רמז בכתוב כי הדרך לאלימות עוברת
במרירות
יב, מה שכתב השלי"ה הק' איך לנהוג בכסף
ואיך לעשות שידוך
יג, את מי יורה דעה את מי יבין שמועה
גמולי מחלב זהו רבי יהושע בן חנניה אשרי
יולדתו
יד, איך אמר אשריכם ישראל כשאין עושין
רצונו של מקום
טו, הוכחה ללבישת פאה נכרית
טז, בכתוב בארץ ערבה ושוחה רמז לכך
שמשה רבינו לא נכנס לארץ
יז, לדף היומי כתובות דף יז
יח, בכתוב בארץ ערבה ושוחה רמז לכך
שמשה רבינו לא נכנס לארץ
יט, איך אמר הנביא גם בעיני יפלא נאם
ה', והנביא צווח אני ה' אלוקי כל בשר
הממני יפלא כל דבר

מעשה, דכתיב: מי יתן והיה לבבם זה להם
ליראה אותי כל הימים, אלא למה עשו,
לומר לך, שאם חטא יחיד - אומרים לו,
כלך אצל יחיד,

לפי"ז יש לבאר שאמר כל העם, הם כל
שונאי דוד, ואמר וידעו כל ישראל שדוד
חטא להורות תשובה ליחיד,

*****

ג, רמז בכתוב פתחו שערים ויבא גוי צדיק

גם יש לרמז בכתוב (ישעיהו כ"ו ב') "פתחו
שערים ויבא גוי צדיק" שע"י פתיחת
השערים, מי שחשבו שחטא, הרי הוא
צדיק,

*****

ד, ביאור המהרש"א במה שאמר דהע"ה עשה עמי אות לטובה

איתא בגמרא (בבא קמא דף נה עמוד א)
א"ר יהושע: הוואה טי"ת בחלומי - סימן
יפה לו. מ"ט? אילימא משום דכתיב טוב,
אימא: וטאטאתיה במטאטי השמד! חד
טי"ת קאמרינן. אימא: טומאתה בשוליה!
טי"ת בי"ת קאמרינן. אימא: טבעו בארץ
שעריה! אלא, הואיל ופתח בו הכתוב לטובה
תחילה, שמבראשית עד וירא אלהים את
האור לא כתיב טי"ת

מהרש"א והוא כוונת הכתוב שאמר דוד
עשה עמי אות לטובה וגו' דהיינו אות הט'
שהיא מרמז בחלום על הטובה עשה וקיים
בי,

ואמר יראו שונאי ויבושו וגו' ע"ד שאמרו
בפי הרואה, מעולם לא ראה דוד חלום טוב
ואחיתופל לא ראה חלום רע, ולזה אמר אני
ודאי לא אראה אותה הט' לטובה אבל יראו
בחלום אותה הט' לי לטובה שונאי, שהוא
אחיתופל ושאר שונאיו וק"ל:

*****

שאמר באומרים לי, הרי איתא ששמע בני
אדם שאומרים, א"כ מהו לי,

ויש לבאר ע"ד הא דאיתא (שבת דף לעמוד א)
מאי דכתיב, (תהלים פו יז) עשה עמי אות
לטובה ויראו שונאי ויבושו, אמר דוד לפני
הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מחול לי
על אותו עון! אמר לו: מחול לך. אמר לו:
עשה עמי אות בחיי! אמר לו: בחייך איני
מודיע, בחיי שלמה בנך אני מודיע. כשבנה
שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון
לבית קדשי הקדשים, דבקו שערים זה בזה.
אמר שלמה עשרים וארבעה רננות ולא נענה.
פתח ואמר: שאו שערים ראשיכם והנשאו
פתחי עולם ויבא מלך הכבוד, רהטו בתריה
למיבלעיה, אמרו: מי הוא זה מלך הכבוד?
אמר להו: ה' עוז וגבור. חזר ואמר: שאו
שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך
הכבוד. מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות
הוא מלך הכבוד סלה ולא נענה. כיון שאמר
ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי
דוד עבדך, מיד נענה. באותה שעה נהפכו פני
כל שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו כל העם
וכל ישראל שמחל לו הקדוש ברוך הוא על
אותו עון. ולא יפה אמר שלמה ושבת אני
את המתים שכבר מתו,

מבואר, שאחר שמת, ידעו כל העם וכל
ישראל שמחל לו הקדוש ברוך הוא, בכך
מבואר, מה שהיתה שמחתו, ע"י שימות,
ובכך מבואר, מה שאמר באומרים לי,
כלומר שמיתתו היא לטובתו, וגם מבואר
מה שאמר, אם לא אעלה את ירושלם על
ראש, שמחתי, כי בבנינו נודע שנמחל לו,
והיא היתה שמחתו,

*****

ב, ביאור ע"ד לא דוד ראוי לאותו מעשה

יש לבאר, הא דאיתא (המובא לעיל) וידעו, כל
העם וכל ישראל, שמחל לו הקדוש ברוך
הוא על אותו עון. ויש להבין, למה כפל
הלשון "כל העם" "וכל ישראל", ע"ד הא
דאיתא, (עבודה זרה דף ד עמוד ב) לא דוד ראוי
לאותו מעשה, ולא ישראל ראוי לאותו
מעשה; לא דוד ראוי לאותו מעשה, דכתיב:
ולבי חלל בקרבי; ולא ישראל ראוי לאותו

ה, ההרתעה על אומות העולם הוא כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך

כתיב (במדבר ל"ג נ"ג) "והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה",

ירושת הארץ ושיבה בה הוא ע"י רתיעת האומות משם ה' שנקרא עליך

כתיב (דברים כ"ח ז) "וראו כל עמי הארץ, כי שם ידוד נקרא עליך ויראו ממך",

איתא בגמרא, (מנחות ל"ה ב') "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". תניא, ר"א הגדול אומר, **אלו תפילין שבראש**. ע"כ,

התפילין הם ההרתעה והניצוח על אומות העולם

כתבו התוספות (מנחות ל"ד ע"ב) בד"ה לטוטפות, **הלשון תפילין, נראה לשון ויכוח**, כמו (סנהדרין דף מד.) "ויפלל" שעשה פלילות (ויכוח) עם קונו, על שם שהם עדות והוכחה שהשם נקרא עליו ויראים ממנו כגון דאמרין לקמן (דף לה:) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" וגוי אלו תפילין שבראש, ע"כ,

כתב הטור (אורח חיים הלכות תפילין סימן כ"ה), ונקראים תפילין לשון פלילה, שהן אות ועדות לכל רואינו שהשכינה שורה עלינו דכתיב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" ודרשין אלו תפילין שבראש, ע"כ,

ביאור הב"ח בדברי התוספות והטור

כתב הב"ח (אורח חיים סימן כ"ה) ונקראים תפילין לשון פלילה וכו'. **פירוש תפילין לשון ויכוח** כמו ויפלל (תהלים ק"ו ל) שעשה פלילות עם קונו (סנהדרין מד א), על שם שהם עדות והוכחה שהשם נקרא עלינו ויראים מאתנו, וכדאמר רבי אליעזר (מנחות לה ב) וראו כל עמי הארץ כי שם י"י נקרא עליך וגוי אלו תפילין שבראש, וכן כתבו תוספות פרק הקומץ (דף ל"ד ב) בד"ה לטטפת,

וזהו שכתב רבינו לשון פלילה, שהן אות ועדות לכל רואינו שהשכינה שורה עלינו, דבויכוח, אות זה שאנו מנצחים את האומות שיחודו יתברך שאנו מיחדים אותו יתברך הוא אמת, ושעל כן השכינה שורה עלינו הנה על ידי זה הם יראים מישראל, **עכ"ל הב"ח**,

התפילין הם כח הניצוח על האומות ועל היצה"ר

מבואר, דהתפילין הם כח הניצוח של ישראל על אומות העולם,

וכמו כן, התפילין יש בהם הכח לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבנו לעבודתו יתברך שמו, והוא כח הניצוח על היצה"ר,

ביאור בהקפדה והצירוף בענין היסח הדעת והקדמת תפילין של יד לשל ראש

איתא בגמרא (מנחות ל"ו ע"א), **תנא**, סח בין תפילה לתפילה, עבירה היא בידו, וחוזר עליה מערכי המלחמה, מכיון שמסיח דעתו,

תנא, כשהוא מניח מניח של יד ואחר כך מניח של ראש, ע"כ,

יש להבין, למה החמירו חז"ל בענין הנחת תפילין של יד לפני תפילין של ראש, ובענין היסח הדעת,

ועוד יש להבין, למה הסמיכו שתי הברייתות של סח בין תפילה לתפילה, אל, כשהוא מניח מניח של יד ואחר כך מניח של ראש, דנראה דשני הדברים, יש שייכות ביניהם,

*****

ו, מעשה נורא המובא בירושלמי בחשיבות הנחת של יד לפני של ראש

איתא בגמרא, ירושלמי, (סנהדרין דף כ"ח ע"ב, פרק ו' הלכה ו'), תרין תלמידין הוו באשקלון, (שתי תלמידים היו באשקלון) אכלין כחדא ושתין כחדא ולעיין באורייתא כחדא, מית חד מינון ולא אתגמל חסד, (מת אחד מהם, ולא ליווהו ולא הספידוהו כהלכה),

באשקלון, (שתי תלמידים היו באשקלון) אכלין כחדא ושתין כחדא ולעיין באורייתא כחדא, מית חד מינון ולא אתגמל חסד, (מת אחד מהם, ולא ליווהו ולא הספידוהו כהלכה), מית בר מעיין (מת בר מעיין המוכס, כך שמו) מוכס, ובטילת כל מדינתא מיגמליניה חסד. (וכל המדינה נתבטלה ממלאכה לבוא לתת לו כבוד),

שרי ההוא תלמידא בכי (החל החבר החי לבכות) ואמר, ווי דילמא לית לשונאי ישראל כלום, (שמא אין שכר לעושי מצוות, רק לעוברי עבירות) איתחמי ליה בחילמיה, (נתראו לו בחלום) ואמר, לא תיבזי בני מריך, דין עבד חד זכו ואזל בה, ודין עבד חד חובה ואזל בה, (אל תזלזל בבני הקב"ה, זה עשה חטא אחד ומת, ולזה היה זכות אחת ומת)

ומה חובה עבד, חס דלא עבד חובה מן יומיו, (ח"ו שלא עשה חטא מימיו), אלא זימנא חדא הקדים תפילין של ראש לתפילין של יד.

ומה זכו עבד בר מעיין מוכס, (איזו זכות היתה לבר מעיין המוכס) חס ליה דלא עבד זכו מן יומיו, אלא זימנא חדא עבד אריסטון לבולבוטייא (לשרים) ולא אתון. אמר ייתון מסכיני (עניים) וייכלוניה דלא ליקלקל. ע"כ בירושלמי

מבואר, דעל ידי שלא כיבדו את הצדיק, ולא הספידוהו, בכך נתכפר לו החטא היחיד של הנחת תפילין של ראש לפני של יד, וזכה להיות נקי לגמרי לעוה"ב,

בכך אפשר לבאר בדרך צחות בב' אופנים

את הפסוק

(תהלים ל"ב) "הפכת מספדי, למחול לי", **פירוש**, הפכת את המספד שלי, שבמקום שיספידוני, יהיה החטא מחול לי, (מלשון מחילה) וזהו הפכת מספדי, למחול לי, או יאמר, ע"ד הא דאיתא בגמרא (תענית דף ל"א עמוד א') עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים, והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו,

שנאמר "ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו",

בכך יש לפרש, הפכת את המספד שלי, שבמקום שיספידוני, אוכל להיות במחול שיעשה הקב"ה לצדיקים, מכיון ונתכפר לי החטא. וזהו, "הפכת מספדי למחול לי"

מית בר מעיין מוכס (מת בר מעיין המוכס, כך שמו), ובטילת כל מדינתא מיגמליניה חסד. (וכל המדינה נתבטלה ממלאכה לבוא לתת לו כבוד),

שרי ההוא תלמידא בכי (החל החבר החי לבכות) ואמר, ווי דילמא לית לשונאי ישראל כלום, (שמא אין שכר לעושי מצוות, רק לעוברי עבירות) איתחמי ליה בחילמיה, (נתראו לו בחלום) ואמר, לא תיבזי בני מריך, דין עבד חד זכו ואזל בה, ודין עבד חד חובה ואזל בה, (אל תזלזל בבני הקב"ה, זה עשה חטא אחד ומת, ולזה היה זכות אחת ומת)

ומה חובה עבד, חס דלא עבד חובה מן יומיו, (ח"ו שלא עשה חטא מימיו), אלא זימנא חדא הקדים תפילין של ראש לתפילין של יד.

ומה זכו עבד בר מעיין מוכס, (איזו זכות היתה לבר מעיין המוכס) חס ליה דלא עבד זכו מן יומיו, אלא זימנא חדא עבד אריסטון לבולבוטייא (לשרים) ולא אתון. אמר ייתון מסכיני (עניים) וייכלוניה דלא ליקלקל. ע"כ בירושלמי

מבואר, כמה חשוב הנחת של יד לפני של ראש, שבגלל דבר יחיד שהיה בו, לא זכה להלוויה ולהספד כראוי לת"ח, וכמה חמור הוא שלא נספד כהלכה, (עיין יבמות ע"ח ע"ב)

ארבע בתים בראש הם כנגד ארבע חושים שבראש

כתב הסמ"ע (טור או"ח, פרישה סימן ל"ב ס"ק ל"ד), ויעשה ארבעה בתים. ז"ל מורי (בביאורו לטור ד"ה בדיו) הגהת סמ"ק (סי' קנ"ג) **למה ארבעה בתים לשל ראש**, נגד ארבע הרגשות שבראש, חוש הראייה חוש השמיעה חוש הריח חוש הטעם, ואחד לשל יד שבו הרגש אחד, חוש המישוש, עכ"ל,

*****

ז, ביאור הכתוב הפכת מספדי למחול לי בדרך צחות

איתא בגמרא, ירושלמי, (סנהדרין דף כ"ח ע"ב, פרק ו' הלכה ו'), תרין תלמידין הוו

של יד לשל ראש, אינו ראוי למלחמה, וחוזר מעורכי המלחמה.

*****

ח, החושים הינם כלים ביד היצה"ר להכשיל בהם בני אדם

איתא בספרה"ק שם משמואל – (פרשת שופטים - שנת תרע"ו), שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך היינו שערי הלב. וברח"ו, שחמשה חושים הם, ראיי ושמיעה וריח וטעם ומישוש, והם חמשה שערי הלב, **שכל החושים מובילים. את הרגשותיהם ללב,** עכ"ד.

בספר אדיר במרום (ח"ב - מאמר ביאור ז' מלכין) **כיון ששלטו החושים, הלכו בני האדם אחר החומריות,**

בספר עקידת יצחק, החושים הם הכלים **שביד היצר הרע,** להכשיל בני האדם,

תפילין של יד הוא כח הניצוח לשעבוד החושים

איתא בגמרא (ברכות ו' ע"א) **ובזרוע עזו** אלו תפילין שנאמר ה' עוז לעמו יתן,

סדר הנחת תפילין, וצונו להניח על היד לזכרון זרוע הנטויה. ושהיא נגד הלב לשעבד בזה תאות ומחשבות לבנו לעבודתו יתברך שמו.

מבואר, כי תפילין של יד הם הכח שבזרוע לנצח במלחמה לשעבד החושים שבמות כמ"ש ועל הראש נגד המח. שהנשמה שבמחי עם שאר חושי וכחותי כלם יהיו משעבדים לעבודתו יתברך שמו,

מבואר, כי היוצא למלחמה צריך שיהיה בידו כלי המלחמה שיש בהם כדי לנצח, וכאשר משיח דעתו ממלחמתו אין בידו להילחם,

לפי"ז מובן כפתור ופרח, דמי שיוצא למלחמה מול האויב, דבר ראשון, עליו לקחת את נשק הניצוח שהוא הכח שבלב האדם, והם **התפילין של יד,** ולכן יש להניח של יד קודם, וגם מי שהניח של יד, ומשיח דעתו מלהלחם, כדי לשעבד החושים, המרומזים בתפילין של ראש, אלא סח בין

*****

ט, רמז למה שהראהו הקדוש ברוך הוא למשה דקדוקי תורה וכו'

איתא בגמרא (ברכות ל"א ע"א, סוטה מ"ו ע"ב), מאי דכתיב (ירמיה פרק ב' ו' הפטרת מסעי) "בארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם", וכי מאחר דלא עבר, היאך ישב, אלא לומר לך **כל ארץ**

שגזר עליה אדם לישוב נתישבה וכל ארץ שלא גזר עליה אדם לישוב לא נתישבה, ע"כ,

איתא בגמרא (מגילה י"ט ע"ב), מאי דכתיב (דברים ט' י') ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר - מלמד שהראהו הקדוש ברוך הוא למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, ומה שהסופרים עתידין לחדש,

משה רבינו הוא הנקרא איש והוא הנקרא אדם ומה שנגזר ע"י ליישב ולתרץ נתישב

משה רבינו נקרא והאיש משה, ונקרא **אדם** ע"ד עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם, בשכר שקרואך אדם וכו' (שבת פ"ט ע"א),

לפי"ז יש לפרש אומרז"ל, אם לא עבר בה איש איך נתישב, פירוש, שרק אם נאמר למשה רבינו שהוא האיש והוא האדם, וע"י גזר שהדבר יהיה מיושב, כלומר, מתורץ.

*****

י, דרך מוסר שאין ללמד לבנו ותלמידו

כתיב (ירמיהו פרק ב' פסוק כז הפטרת מסעי) "אמרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתני ילדתנו כי פנו אלי ערף ולא פנים" "לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחוי",

איתא בגמרא (תענית ח' ע"א), כתיב (קהלת י' י') "אם קהה הברזל, והוא לא פנים קלקלי",

יב, מה שכתב השל"ה הק' איך לנהוג בכסף ואיך לעשות שידוך

כתב השל"ה הקדוש (שער האותיות, אות ד' דרך ארץ כ"ט)

בענין הוצאת בניו, כבר הזהירו רבותינו ז"ל בפרק קמא דשבת (י, ע"ב) שאל ישנה אדם בן בין הבנים. וראוי לאדם ליתן לבניו כפי יכולתו ממון רב, כדי לעשות שידוך חשוב והגון ולהזדווג לתלמידי חכמים ומשפחה גדולה ומיוחסת, והעיקר הקרן בעצמו שיהיה הקרן קיים בכל מעלות המדות ובכל תמודות.

אבל ראיתי מקצת אבות כשיש להם עושר, בבואם לימים, נותנים לבניהם לכל אחד סך גדול אחר שהם נשואים, ומחזיקים לעצמם כפי שיעורא שמשערים שיהיה להם די כל ימי חייהם. **זהו שטות גדול**, והוא שטות אשר יכול לבא לידי עבירה גדולה, כי מי יודע מה יולד יום, אולי יתהפך הגלגל על האב, ואוי לאב שיבא על שלחן בניו, כי הוא דבר שנגד הטבע, והבנים מחזיקים את אביהם והוא עליהם כעול הכבוד, אף שהוא העשיר, כבר נשכח מהם כל השובע, ומכח זה באים הבנים לידי עון גדול.

על כן כל חכם וכל הרואה את הנולד לא יעשה כזה, רק לענין ליתן נדוניא לעשות שידוך חשוב וכשר יעשה, מפני שזה הוא תכלית גדול, אבל לחלק ולתת מתנות גדולות אחר כך לא יעשה כלל כל ימי חייו, **כי אין רע בעולם כרעה הזו שאב או אם יסמכו על שלחן בניהם רע ומר כמות.**

שמעתי אומרים דרך הלצה, כשבא יעקב למצרים הוא וביתו לסמוך על שלחן בנו הצדיק שהיה מכלכל את כולם, אמר, **"אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך"**, כלומר, הוא בעיני קשה כמות, שהוכרתי לבוא לראותך.

אמרו במשל הדיוט, אב אחד מפרנס עשרה בניו באהבה וברצון, ועשרה בנים לא מפרנסים באהבה וברצון אב אחד שלהם. על כן שום אב חכם לא יגרום בעצמו לבא לידי מדה זו ברעות נפשיה, אם לא אם מה'

אמר רבא, אם ראית תלמיד שלמודו קשה עליו כברזל, בשביל רבו שאינו מסביר לו פנים, שנאמר והוא לא פנים קלקל, ע"כ

ביאור בכתוב אומרים לעץ אבי אתה וגו'

כתיב (ירמיה ב' כ"ז), "אומרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתני כי פנו אלי ערף ולא פנים" וגו',

בדרך התוכחה, אם יכה האב את בנו והרב את תלמידו בעץ ואבן, לא יקחו מוסר, וע"ז אפשר שאמר הנביא "לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחוי", וכן תלמיד שלמודו קשה עליו כברזל, בשביל רבו שאינו מסביר לו פנים, ודרשו חז"ל מהכתוב "והוא לא פנים קלקל"

וכך אפשר לפרש הפסוק, "אומרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתני", שטענת הבנים לאביהם, במקום שאתה מכה אותי

"בעץ ואבן", הרי "אבי אתה ואתה ילידתני", ויש לך להסביר לי פנים, כדי שלא "אפנה עורף", ע"י "ולא פנים", כמו שדרשו חז"ל מהכתוב "ולא פנים" שמשום שאינו מסביר לו פנים, וזה הפירוש, "והוא לא פנים קלקל", ולכן "פנו אלי ערף ולא פנים".

*****

יא, רמז בכתוב כי הדרך לאלימות עוברת במרירות

כתיב (במדבר ל"ג ט') "ויסעו ממרה ויבואו אילימה",

אפשר לומר בדרך צחות,

פירוש הפסוק, שמרירות מביאה לאלימות, כאשר ראינו כי על המדינות בו יאמר, שאותן מדינות שהיו יושביהן ממורמרים, גורם הדבר להתנהג באלימות, ובכל מקום שאתה מוצא מרירות, שם אתה מוצא אלימות, וזהו ויסעו ממרה ויבוא אילימה,

*****

היתה לי בידכם, דמשמע יש בדרשה זו דבר הנוגע אליו,

וקשה מה שייכות יש לרבי יהושע בדרשא זו דקאמר היתה "לי", דהגרסא בעין יעקב שהיא גרסא דתלמוד כתב יד גריס "לי", ואפילו לספרים דלא גרסי "לי", גם כן קשה דמשמע שראה בדבר זה דבר חידוש שהוא יקר מאד אצלו יותר, וקשה מה מצא בדרשה זו חידוש שראה בו נחת רוח ושמח בו.

ולפי האמור נחא, דהא איתא במשנה דאבות (פרק ב' משנה ח'), בשבח תלמידים של רבן יוחנן בן זכאי, שאמר על רבי יהושע אשרי יולדתו, וכתב הר"ר עובדיה מברטנורא, ע"ש שהיא גרמה לו שיהא חכם. שמיום שנולד לא הוציאה עריסתו מביה"מד כדי שלא יכנסו באזניו אלא ד"ת,

ומקורו בירושלמי, (יבמות דף ח' ע"ב), במעשה דרבי דוסא בן הרכינס, שכתב שם, ראה את רבי יהושע וקרא עליו (ישעיה כ"ח) "את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב" וגו', זכור אני שהיתה אמו מולכת עריסתו לבית הכנסת בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה. ע"כ

וקשה מה תועלת הגיע לרבי יהושע מאותם דברי תורה שנכנסו באזניו אחר שנולד, דעודנו קטן הרבה ואינו מרגיש בשום דבר, וראוי לומר שבחנם טרחה אמו להביא עריסתו לבית המדרש מעת שנולד,

אך כפי הדרשא זו שדרש ר' אלעזר בן עזריה דנשים באות לשמוע דיש להם תועלת, דאף על פי שאינן מבינות בדברים עם כל זה כיון דדברי תורה נכנסים באזן נשמתם קולטת הדברים הקדושים, ורק הטף שמפנים דעתם בדברים חיצונים אין להם תועלת זו של קליטה,

על כן נמצא גם ר' יהושע בן חנניה כשהיה בבית המדרש אחר שנולד, היה לו תועלת מאותם דברי תורה שנכנסו באזניו שקלטה אותם נשמתו, יען כי הוא באותו זמן לא היה לו הרגשה בדברים חיצונים, כי מצד גופו אין לו הרגשה בשום דבר, ולכך נפשו ודאי קולטת, דאינו כמו הטף שיש בהם דעת שלבם פונה אנה ואנה. ולכן אמר להם ר' יהושע בן חנניה מרגלית אחת היתה לי

היתה זאת אז די לצרה בשעתה הרחמן יציל, עכ"ל השלי"ה הק'.

*****

יג, את מי יורה דעה את מי יבין שמועה גמולי מחלב זהו רבי יהושע בן חנניה אשרי יולדתו

איתא במשנה (אבות פרק ב' משנה ח') רבי יהושע בן חנניה, אשרי יולדתו, וכתב הר"ר עובדיה מברטנורא, ע"ש שהיא גרמה לו שיהא חכם. שמיום שנולד לא הוציאה עריסתו מביה"מד כדי שלא יכנסו באזניו אלא ד"ת,

מקור הדברים ה"ה בירושלמי

איתא בירושלמי, (יבמות דף ח' ע"ב), מעשה ברבי דוסא בן הרכינס, שראה את רבי יהושע וקרא עליו (ישעיה כ"ח) "את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב" וגו', זכור אני שהיתה אמו מולכת עריסתו לבית הכנסת בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה. ע"כ

בבן יהודע מבאר דברי ר' יהושע בן חנניה מרגלית אחת היתה לי בידכם

איתא בגמרא (חגיגה ג' ע"א) מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר בן חסמא שהלכו להקביל פני רבי יהושע בפקיעין, אמר להם: מה חידוש היה בבית המדרש היום? אמרו לו: תלמידיך אנו, ומימיך אנו שותין. אמר להם:

אף על פי כן, אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש, שבת של מי היתה? - שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה. - ובמה היתה הגדה היום? אמרו לו: בפרשת הקהל. - ומה דרש בה? הקהל את העם האנשים והנשים והטף אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין? כדי ליתן שכר למביאייהן. - אמר להם: מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני! -

בספר בניהו בן יהודע (חגיגה דף ג/א) כתב, ובזה יובן בס"ד לתרץ דקדוק אחר במאמר זה, במה שאמר רבי יהושע מרגלית אחת

איתא במדרש. כתיב "מזמור לאסף" קינה לאסף מיבעיי ליה, ודרש, שאמר אסף שירה על שכילה הקדוש ברוך הוא חמתו על העצים ועל האבנים שבביתו ומתוך כך הותיר פליטה מישראל שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד ופליט,

איתא בגמרא (נדריס ס"ד ע"ב) העני חשוב כמת,

לפי זה יש לפרש, אשריכם ישראל, שגם כשאין עושין רצונו של מקום, חמל ה' ולא השחית, אלא עשאים עניים החשובין כמת,

*****

ביאור העקידת יצחק איך אמר אשריכם ישראל
כשאין עושין רצונו של מקום

כתב העקידה (שער פ"ד) בדומם בצומח בחי ובמדבר, שלמות הצורה ומעלתה תדרוש החלשות החומר,

בדומם, האבן הברזל העץ, הינם חזקים וקשים ביותר, ומהם יקח לבנות הבנינים, אך אבני משכית כסף וזהב בהם ניתן לחצוב צורה וחותרם הינם חלושי החומר וצריכים השגחה ביותר,

הצומח אם אמנם עצים רבים חוזק ועוצמה בשרשם ובענפיהם, לך נא אל הגפן המשובח שבצומח, אין בהם בענפיהם שום חוזק ועוצמה,

החי, הבהמה הגסה העשויה לחרוש ולמשא, חוזק ועוצמה בהמה, אך בעלי הכנף שמעלתם מעל הבהמות שיעופו בכנפיהם הינם חלושי החומר מהבהמה, וביותר הדבורה חלושת החומר וחזקת הצורה, תמוץ בפרחים ותבנה כוורות, כי מעלת הצורה תחייב חלושת החומר,

ובמדבר, הכורמים היוגבים ונושאי המשאות, אם אמנם כח יש בהם לעבודתם, אך הינם בדרך כלל גסי המוח וקטני הדעת, משום שמעלת הצורה מחייבת חולשת החומר,

והנה על כל פנים נתבארה כוונת הנמשך שאמרנו, כי להיות האומה הזאת היותר משובחת בצורתה משאר האומות, כמו שאמר ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה (שמות לג, טז), הנה מהצד ההוא תהיה יותר עלולה ומעותדת אל תכלית

בידכם, דדרשה זו של ר' אלעזר בן עזריה **נוגעת לי.** וגם לספרים דלא גרסי לי, גם כן יבא נכון, דהשביח דרשתו וקראה מרגלית, ושמח בה מפני שנוגעת אליו, דבזה נודע שיפה עשתה אמו בדבר זה ולא טרחה בחנם, אלא היתה לו תועלת בודאי ממה שנכנסו דברי תורה באזניו, אף על פי שלא היה לו עדיין שום הרגשה מצד גופו. עכ"ל,

*****

יד, איך אמר אשריכם ישראל
כשאין עושין רצונו של מקום

איתא בגמרא (כתובות דף סו עמוד ב') מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים, והיו תלמידיו מהלכין אחריו. ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים, **כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו, אמרה לו, רבי, פרנסני, אמר לה, בתי, מי את, אמרה לו, בת נקדימון בן גוריון אני.** אמר לה, בתי, ממון של בית אביך היכן הלך, אמרה לו, רבי, לא כדן מתלין מתלא בירושלים מלח ממון חסר, ואמרי לה חסד. **ושל בית חמיך היכן הוא, אמרה לו, בא זה ואיבד את זה.**

אמרה לו, רבי, זכור אתה כשחתמת על כתובתי, אמר להן לתלמידיו, זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו, והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה חוץ משל חמיה.

בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר, אשריכם ישראל, בזמן שעושין רצונו של מקום, אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום, מוסרן ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה. ע"כ,

קושיית רבים

איך אמר רבן יוחנן בן זכאי, אשריכם ישראל בשעה שאין עושין רצונו של מקום, ביאור על דרך המדרש וביאורם של העקידת יצחק, המהר"ל, המהרש"א, וכן יהוידע,

אשר לא תקבל חסרון כלל, לכך אף כי הם אינם... בשלימותם אין כ"כ ירידה להם כמו לישראל, עכ"ל המהר"ל,

ביאור המהרש"א איך אמר אשריכם ישראל כשאין עושין רצונו של מקום

כתב המהרש"א (כתובות דף ס"ו עמוד ב' ד"ה אשריכם ישראל בזמן שאתם עושין רצונו של מקום),

אמר אשריכם על שני הצדדים כי באמת שני ההפכיות הם למעלות ישראל כי כל אומה ואומה יש לה שר ומזל בשמים משא"כ ישראל, שאין להם שום מזל, אבל הם חלק ה' כי יעקב חבל נחלתו וע"כ כשעושין רצונו הם למעלה מכל האומות ושריהם כמ"ש הבט נא השמימה וגוי שדרשו שהוציא את אברהם החוצה למעלה מכל צבא השמים דאין הבטה אלא מלמעלה למטה

אבל כשאין עושין רצונו כו' הקדוש ברוך הוא מסלק שכינתו מהם והרי הם שפלים ונבזים מכל האומות שיש להם שר ומזל, ולישראל אין שר ומזל, עכ"ל המהרש"א,

מבואר בדברי המהרש"א, כי בכך גדולתם, שאין להם שר ומזל, בין כשעושין רצונו של מקום ובין כשאין עושין רצונו של מקום,

ביאור הבן יהוידע איך אמר אשריכם ישראל כשאין עושין רצונו של מקום

כתב הבן יהוידע (כתובות דף ס"ב) **אשריכם ישראל**. קשא מה שייך לשון אשריכם בחלוקה השנית. ונ"ל בס"ד דידוע אם ישראל נמסרים ביד איזה אומה, אז הקליפה של אותה אומה חוטפת ניצוצי קדושה מישראל ואין ישראל נגאלין ממנה אלא עד שיתבררו ניצוצי קדושה שחטפה הקליפה מהם, וגם ניצוצי קדושה שהיו באותה הקליפה מכבר, באופן שיבררו הכל חדשים עם ישנים, ואז יגאלו ממנה, וכדהוה בגלות מצרים שלא נגאלו אלא עד שעשאוה כמצודה שאין בה דגן [ברכות ט"ו ע"ב], ואם תהיה האומה גדולה אז גם קליפתה גדולה, ואז ממילא צריך יגיעה רבה לברר ניצוצי קדושה שבה, ואפשר שלא יוכלו לה, אך אם האומה שפלה אז גם קליפתה קטנה ושפלה, ויוכלו לה בודאי לברר ניצוצי קדושה שבה

ההפסד יותר מזולתה משני הצדדים, אם מפני חולשת החומר, ואם מפני חוזק הצורה שיהפך להם למשחית,

וזה עצמו כוונת רבן יוחנן בן זכאי כמו שאמר על המעשה הוא של בתו של נקדימון, שנהפך לה טוב ענינה ליותר רע שאפשר, אשריכם ישראל בזמן שהם עושין רצונו של מקום אין כל בריה וכו', ובזמן שאין עושין רצונו של מקום הקב"ה מוסרן וכו' (כתובות סו, ב). וזה יורה הוראה עצומה, כי שני הענינים האלה, רצוני, הטוב והרע, שניהם הם להם מצד שלמותם, כי על כן אמר על שניהם בשוה אשריכם ישראל, כי כמו שבהיותם בשלמותם הם היותר חזקים שבאומות מצד מעלת צורתם, גם כן מזה הצד עצמו יהיו עלולים לקבל ההפסד וההשחתה יותר מכלם, בענין שבהפוך ענינם לא לבד האומות שולטות עליהם, אלא האומה היותר שפלה, והוא תכלית הרוע וההפסד הנמשכים מצד חולשת החמר והפסד הצורה, עכ"ד בעל העקידה,

ביאור המהר"ל איך אמר אשריכם ישראל כשאין עושין רצונו של מקום

כתב המהר"ל (חדושי אגדות - כתובות דף ס"ב) מעשה בריב"ז וכו'. ותימא כי מה הוא השבח והודאה שנתן ריב"ז על זה, ואמר אשריכם ישראל בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בכס, וכשאין אתם עושין רצונו של מקום מסרן ביד בהמתן של אומה שפלה.

ופי' זה כי אשר הם נמסרים ביד אומה שפלה הוא נמשך אחר מדריגתן, מפני שמעלת ישראל מעלה נבדלת אלקית, ואין חסרון שייך במעלה נבדלת, והמעלה הזאת דבר עצמי להם, וכאשר אין להם המעלה האלקית שהוא עצמי להם ולכך הם בטלים לגמרי ואינם נמצאים. לכך כאשר ישראל אינם עושין רצונו של מקום, ונמשך להם בטול עצמם שהוא המעלה האלקית, הרי יגיע בטול להם לגמרי, ולכך נמסרין ביד אומה שפלה וביד בהמתם, שבזה כאלו הם אין להם מציאות נחשבים אחר שהם נמסרים ביד אומה שפילה שהם עצמם פחותי המציאות, והנמסרים בידם כאלו נעדרים לגמרי ואינם בעולם. אבל מדרגת האומות אין עצם מעלתם המעלה אלקית

מות, מרמז על מותו של משה רבינו,

"בארץ לא עבר בה" רמז שלא עבר כמ"ש
אעברה נא זהו שלא עבר לארץ ישראל,

"בה איש", איש זה משה רבינו, כמ"ש
והאיש משה,

וזה **הרמז בפסוק**, ושומר שלוש פעמים
הרמז,
למקום שהיה החטא,
למה שהיה החטא,
והארץ שלא עבר לשם,

*****

יז, לדף היומי כתובות דף יז

אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי, שהיה
נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה,
ואומר: כלה נאה וחסודה. רב שמואל בר רב
יצחק מרקד אתלת, א"ר זירא: קא מכסיף
לן סבא! כי נח נפשיה, איפסיק עמודא
דנורא בין דידיה לכולי עלמא; וגמירי, דלא
אפסיק עמודא דנורא אלא אי לחד בדרא אי
לתרי בדרא. א"ר זירא: אהנייה ליה
שוטיתיה לסבא, ואמרי לה: שטותיה לסבא,
ואמרי לה: שיטתיה לסבא.

כתב המהרש"א רב שמואל ב"י מרקד
אתלת פרש"י אתלת ג' בדין זורק אי ומקבל
אי עכ"ל. וכה"ג אמרינן פרק החליל בשמחת
בית השואבה רשב"ג היה נוטל ח' אבוקות
וזורק אי ונוטל אי ואין נוגעים כו' אבל אי"כ
ה"ל לתלמודא לפרושי הכא כדמפרש לה
התם ועוד דלא הל"ל אתלת אלא בתלת
ועוד מאי קא מתמה עליה ר' זירא ולולי
פירושו נראה לפרש דהכא ה"פ שהיה מרקד
אתלת דהוה מרקד נגד תלתא שאר אינשי
שמרקדים לפני הכלה והשתא ניחא דקאמר
ר' זירא קא מכסיף לן האי סבא דאנן נערים
לגביה ולא מרקדינן רק חדא והוא מרקד
כתלתא דילן אף על גב דהוא סבא ודו"ק:

יח, בכתוב בארץ ערבה ושוחה רמז לכך שמשה רבינו לא נכנס לארץ

בנקל, שאז יהיו נגאלין ממנה בנקל, ולזה
אמר אשריכם ישראל בחלוקה זו גם כן,
עכ"ל הבן יהודע,

*****

טו, הוכחה ללבישת פאה נכרית

וקשה, במאמר דלעיל, כשאמר ושל בית
חמיד, מבואר שהיתה נשואה, ואיך
נתעטפה בשערה ועמדה לפניו, ומצאתי
תשובה לשאלה זו בספר "חנא וחסדא"
להגאון רבי שלמה ארדיט זצ"ל, נלב"ע הי'
סיון תרל"ו, שמביא ראיה מכאן לשלטי
הגבורים שניתן ללבוש פאה נכרית, עיי"ש,
ובזה היא נתעטפה בשערה,

*****

טז, בכתוב בארץ ערבה ושוחה רמז לכך שמשה רבינו לא נכנס לארץ

כתיב (ירמיה פרק ב' ו' הפטרת מסעי), **"בארץ**
ערבה ושוחה בארץ ציה וצלמות בארץ לא
עבר בה איש"

הקשו המפרשים למה אמר הכתוב שלוש
פעמים בארץ, היה ל"ל "בארץ ערבה
ושוחה, ציה וצלמות, לא עבר בה איש,"
ביאור הדבר ברמז למה שנענש משה רבינו ולא

נכנס לארץ

אפשר לרמז בכאן, שבשעה שהיו ישראל
במדבר ואמרו מה נשתה, ואז נענש משה
רבינו על כניסת הארץ, ולא זכה לעבור
לארץ ישראל, וכך הוא הרמז,

"בארץ ערבה ושוחה" הוא המקום שבו
חטאו במי מריבה שהיה במדבר הנקרא **ארץ**
ערבה ושוחה
"בארץ ציה" ציה הוא הצמאון שהיה להם
שאמרו מה נשתה,

"וצלמות" "צל-מות", מרמז על מיתת משה
רבינו, מכיוון ד-צל בגימטריה מאה
ועשרים, ואיתא בגמרא חולין (קל"ט ע"ב)
משה מן התורה מנין בשגם הוא בשר,
וברש"י שם, בשגם בגימטריה כמו משה,
וכתיב שם והיו ימיו מאה ועשרים שנה וכך
היו ימי חיי משה, עכ"ל רש"י,

כתיב (זכריה ח ו'), כה אמר ה' צבקות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם **בעיני יפלא** נאם ה' צבקות, פירוש רש"י
כתב רש"י "גם בעיני יפלא" - איך שבתני מן החרון הגדול,
ורבותינו דרשוהו על שחיטת יצר הרע במסכת סוכה, **בעיני יפלא** איך יכלו הצדיקים לעמוד כנגדו בחייהם, ע"כ,
 פירוש האבן עזרא בשם חמיו רבי יהודה הלוי
 בעל הכוזרי

כתב האבן עזרא (זכריה ח ו'), "גם בעיני יפלא" אמר רבי יהודה הלוי מנוחתו כבוד, כי ה"א התימה חסר, כאילו כתוב הגם בעיני יפלא,
ולפי דעתי אין צורך כי הכתוב איננו שיפלא ממנו ואז יראה **תמה**, כמו הכתוב (ירמיהו ל"ב כ"ז) **הממני יפלא כל דבר רק כאן כתוב גם בעיני יפלא**, וכאשר יפלא הדבר הזה שאני עושה בעיני העם הזה, גם בעיני הוא עשיתי פלא גדול, רק **בעיני יפלא** כמו היא **נפלאת בעינינו** והטעם שאעשה פלא לא עשיתי כמוהו וראיתי דרך משל, עכ"ל האבן עזרא,
 בענין האבן עזרא שהיה חתנו של רבי יהודה הלוי, שו"ת חוות יאיר סימן רלח מובא בסדר הדורות ערך ד"א תתקל"ד
 שהרי ר' יהודה הלוי חתנו של הראב"ע [צ"ל חותנו כי הראב"ע לקח בתו ובפסוק אנכי הביאו ולא זכרו בשם חמיו וכתב עליו מ"ך (מנוחתו כבוד) לכן נראה שאחר מותו לקח בתו. ועיי' הקדמת הר"י מוסקאטו לפירושו
כתב הרד"ק (זכריה ח ו'), "כה אמר ה' גם בעיני יפלא" - יש מפרשים בתמיהה כאלו אמר הגם בעיני יפלא וכן אתה זה בני עשו והדומים לו
 פירוש הרד"ק

והחכם ר' אברהם אבן עזרא ז"ל פי' כמשמעו כלומר אני עושה פלא בימים ההם שלא עשיתי כמוהו, עכ"ל הרד"ק,
 מבואר, כי הכל תמהים על מאמר הכתוב "גם בעיני יפלא נאם ה'",
 ביאור הענין על דרך הידיעה והבחירה
איתא במשנה (אבות פרק ג' י"ג) רבי עקיבא אומר **הכל צפוי, והרשות נתונה**, דבריו אלו של רבי עקיבא הם הם המסד לדבר שלא

כתיב (ירמיה פרק ב' ו' הפטרת מסעי), "**בארץ** ערבה ושוחה **בארץ** ציה וצלמות **בארץ** לא עבר בה איש"
הקשו המפרשים למה אמר הכתוב שלוש פעמים **בארץ**, היה ל"ל "**בארץ** ערבה ושוחה, ציה וצלמות, לא עבר בה איש, ",
 ביאור הדבר ברמז למה שנענש משה רבינו ולא נכנס לארץ
אפשר לרמז בכאן, שבשעה שהיו ישראל במדבר ואמרו מה נשתה, ואז נענש משה רבינו על כניסת הארץ, ולא זכה לעבור לארץ ישראל, וכך הוא הרמז,

"**בארץ ערבה ושוחה**" הוא המקום שבו חטאו במי מריבה שהיה במדבר הנקרא **ארץ ערבה ושוחה**
"בארץ ציה" ציה הוא הצמאון שהיה להם שאמרו מה נשתה,

"**וצלמות"** "צל-מות", מרמז על מיתת משה רבינו, מכיוון ד-צל בגימטריה מאה **ועשרים, ואיתא בגמרא** חולין (קל"ט ע"ב) משה מן התורה מנין בשגם הוא בשר, וברש"י שם, **בשגם** בגימטריא כמו **משה**, וכתוב שם **והיו ימיו מאה ועשרים שנה** וכך היו **ימי חיי משה**, עכ"ל רש"י,

מות, מרמז על מותו של משה רבינו,

"**בארץ לא עבר בה**" רמז שלא עבר כמ"ש אעברה נא זהו שלא עבר לארץ ישראל,

"**בה איש**", איש זה משה רבינו, כמ"ש והאיש משה,

וזה הרמז בפסוק, ושומר שלוש פעמים הרמז, למקום שהיה החטא, למה שהיה החטא, והארץ שלא עבר לשם,

*****

יט, איך אמר הנביא גם בעיני יפלא נאם ה', והנביא צווח אני ה' אלוקי כל בשר הממני יפלא כל דבר

כתיב, (ירמיהו ל"ב כ"ז) "הנה אני ה' אלוקי כל בשר הממני יפלא כל דבר"

צדקתם פעל זאת שכרם הרבה מאד וישגה
אחריתם

אלשיך על זכריה פרק ח פסוק ו
(ו) כה אמר ה' צבאות כי יפלא כו'. הנה
אומרו שבעינינו יתברך יפלא ממנו דבר הלא
כמו זר נחשב, כי לא איש אל שיפלא ממנו,
ולפי דעת חכמי האמת על פסוק עיני ה'
המה משוטטים בכל הארץ, הם מלאכים
הנקראים עיני ה', אפשר לומר כי עליהם
יאמר פה להם יפלא:

ועל דרך הפשט יאמר, כי אחרי אומרו עוצם
צדקת ושלילת יצה"ר מדורו של משיח, מה
שאין כן בדורות אלו, הלא יפלא בעיני כל
ישראל איך ישנה העולם, כי גם שיאמינו כי
ודאי עיני ה' המה צופות אשר יהיה, הלא
יאמרו כי ידיעתו מכרעת לבלתי יתהפך
מחמת הבחירה, על כן אמר דעו איפוא כי
אין ידיעתי מכרעת, כי אם שכאשר יפלא
בעיני שארית העם הזה, גם בעיני הרואות
מה שיהיה יפלא, כי הידיעה לא תכריח
באופן שבהיות הבחירה חפשית ונשאר
הדבר אל הטבע, וטבע האדם לימשך אחר
יצרו גם בעיני יפלא, אשר יוכלו אז להכניע
יצרם טרם הסיורי לב האבן מבשרם, ועל כן
ארבה זכותם:

*****

כ, ורחובות העיר ימלאו ילדים **וילדות משחקים ברחובותיה דאין** **יצה"ר שולט בהן אז,**

כתיב (זכריה ח' ד') "כה אמר ידוד צבאות
עוד ישבו זקנים וזקנות ברחבות ירושלם
ואיש משענתו בידו מרב ימים, ורחבות העיר
ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחבתיה,
כה אמר ידוד צבאות, כי יפלא בעיני שארית
העם הזה בימים ההם גם בעיני יפלא",

איתא בגמרא (סוכה דף נ"ב ע"א), **כתיב** (זכריה
יב י') "וספדו עליו כמספד על היחיד, והמר
עליו כהמר על הבכור", למאן דאמר על יצר
הרע שנהרג האי **הספידא** בעי למעבד,
שמחה בעי למעבד, אמאי בכו וכו', צדיקים
נדמה להם כהר גבוה, צדיקים בוכין
ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה,
ואף הקדוש ברוך הוא תמה עמהם, שנאמר

ניתן להבנה בשכל האנושי, והם הידיעה
הסותרת לבחירה, (עיין שם במפרשים הדנים
באריכות מרובה בענין הידיעה והבחירה) ובעקידת
יצחק שער ק"ג,

נראה לי לומר, כי בודאי אין לאיש
הישראלי צל של ספק בידיעתו המוחלטת
של הקב"ה בכל מה שהיה הוה ויהיה, כמ"ש
הכתוב, (ירמיהו לב כז), "הנה אני ה' אלוקי
כל בשר **הממני יפלא כל דבר**",

אך, רצה הקב"ה להשכיר את עושי רצונו,
ולהעניש את עוברי רצונו, לפיכך נתן לנו את
הבחירה,

ועל הדבר הזה בא הנביא לאמר, גם אם
אנחנו מאמינים שלא נעלם ממנו ית' שום
דבר, קיים הקב"ה בעצמו פעמים שאתה
מתעלם, כאשר מדובר בפלא בעיני שארית
העם הזה, אמר הקב"ה "**גם בעיני יפלא**",
כלומר, ואעשה את עצמי כמתעלם מידעתי,
מבואר כי הנביא גילה לנו כבר בדבריו את
ענין הידיעה והבחירה, שאין הדעת יכולה
להבינו

*****

יערות דבש דרוש ב

אמנם יובן עם מ"ש בגמ' סוכה ב דלעתיד
לבא

יראה יצה"ר לצדיקים כהר גדול ויבכו איך
היו יכולים לכבוש ההר הזה ואף הקב"ה
יהיה מתמיה ויש להבין בכיה זו מה טיבה
וכי בכו בכיה של חנם דמה דהוה הוה הא
באמת כבשוהו ובפרטות התמיהה של
הקב"ה יש להבין מה טיבה אבל הדבר כי
לפעמים אין כח ביד האדם לכבוש היצר רק
בעזר וסיוע מאת ה' אשר לא יעזוב חסידיו
וא"כ יש כאן פתחון פה לבלי יתן שכר כי
אם לא היה בידו לכבוש רק ממעשה ה' מה
שכר יש כאן הלא על זה טבע ה' בחוק
הבריאה עצמות הבחירה כדי ליתן שכר
ועונש למקיימים ועוברים מצות ה' וזהו
שהצדיקים יהיו בוכים כי ידמה בעיניהם
כהר גדול ואמרו איך היה סיפוק בידינו
לכבוש ההר הזה וע"כ ע"י עזר וסעד ה' ואם
כן איפוא מה נבוא ביום מחר על שכרנו כיון
שלא נעשה דבר מצדינו וה' ליישב לבבם
ולנחמם מעצבונם אף הוא עמד כמתמיה וזו
ראיה שלא עזר אלוה בצדו כי אילו מה' היה
זאת למה יהיה הוא בעצמו מתמיה ומזה
יהיה לבב הצדיקים מיושב ומנוחם כי עוצם

א. **לשון הפסוק**, "הרב" שביקש ד"ה להרבות כיבוסו, וכי אי אפשר לו להקב"ה לכבס בבת אחת, ולמה לו להרבות בכיבוסו,

ב. **ועוד קשה לשון הפסוק**, כי פשעי אני "אדע", אני יודע לא נאמר, אלא אדע בלשון עתיד, ולמה לא אמר בלשון עבר כי פשעי אני ידעתי, או בלשון הווה כי פשעי אני יודע, אלא בלשון עתיד אני אדע,

ביאור הענין ע"ד תשובת ר' סעדיה וקושיא אחת מתרצת את השניה

כידוע, בקדושי השם, כאשר עושים תשובה, ומתקרבים לבוי"ת, מתחרטים על שהאתמול לא היה בדרגא עליונה, וכל כמה שמתקרבים יותר. מצטערים על העבר, ונקרא **תשובת רבי סעדיה גאון**,

וכך אמר דוד המלך, הרב כבסני, צריך לכבסני הרבה פעמים, כי בכל פעם שתכבסני, אז פשעי אני **אדע**, אכיר אז גם בדברים היותר דקים, וכאשר תכבסני שוב, אז אמשיך ואדע הדברים העוד יותר קלים וחוזר חלילה, וזהו לשון הפסוק, **הרב** כבסני מעוונתי, כי כמה שתכבסני יותר, פשעי אני **אדע** עוד,

ביאור הכתוב כי אם תכבסי בנתר

לפי זה, יש לבאר הפסוק, "כי אם תכבסי בנתר, ותרבי לך ברית, נכתם עונך לפני נאם ה'". פירוש שגם כאשר תרבה בכיבוס עוונתי, ארצה להיות עוד יותר נקי. כמו שפירשנו, ולפיכך **נכתם עונתי**, עדיין נשאר בי רושם, כי תמיד תמיד ארצה יותר ויותר.

*****

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל "מכון פאר" רח' חזון איש 2 בני ברק פקס 03-6161777 מייל y0527616166@gmail.com נייד 0527-616166

כה אמר ה' צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם **גם בעיני יפלא**,

כתב המהרש"א (סוכה דף נ"ב ע"א ד"ה גם בעיני יפלא), **וז"ל**, משמע ליה דאיירי קרא בביטול יצה"ר לעתיד דכתיב לעיל מיניה ילדים וילדות משחקים וגוי היינו משחקים ביחד דאין יצה"ר שולט בהן אז ופרש"י גם בעיני יפלא היאך יוכלו צדיקים לעמוד כנגדו בחייהם עכ"ל,

הכי משמע ליה קרא דאיירי בצדיקים כי יפלא בעיני שארית העם וגוי דהיינו צדיקים דלהקב"ה לא שייך בו שיתמה גם ברשעים שהרי בראו הקדוש ברוך הוא כהר שהרי מצינו בקרא גם בעיני יפלא שבראו כהר אלא דהרשעים נדמה להם כשער כדי לצערן שלא היו יכולין לסובלו וק"ל:

*****

כא, ע"ד התשובה של רבי סעדיה גאון יש לבאר הכתוב נכתם עונך לפני

כתיב, (ירמיה ב' כ"ב הפטרת מסעי) "כי אם תכבסי בנתר, ותרבי לך ברית, נכתם עונך לפני נאם ה'",

תכבסי - מלשון כיבוס ורחיצה,

בנתר - מין אדמה רכה ומכבסין בו,

בורית - שם עשב המנקה,

נכתם עונך - נשאר כתם ורושם,

יש להבין, לאחר שנתכבס ונתנקה האדם למה נשאר כתם ורושם מהחטא,

ביאור הענין בהקדם ביאור הכתוב הרב כבסני וגו'

כתיב, (תהילים פרק נ"א) "הרב כבסני מעוני ומחטאתי טהרני, כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד",

הקושיות שיש להקשות בפסוק